

Ўзбекистон Республикаси олий ва ўрта
махсус таълим вазирлиги

Низомий номидаги Тошкент Давлат
педагогика университети

«СИРТҚИ (МАХСУС СИРТҚИ)» бўлими
«Масофавий таълим» кафедраси

Кафедра доценти

М.Б.Аҳмедов_{нинг}

«Тасвирий санъат ва муҳандислик графикаси» таълим
йўналиши 1 курс TS 101/5 гуруҳ талабалари билан «Чизма
геометрия» фанидан

«ТЎҒРИ ЧИЗИҚ ОРҚАЛИ ТЕКСЛИК ЎТКАЗИШ»

мавзусида ўтказилган очик дарс материаллари

ТОШКЕНТ – 2019

Э Ў Л О Н

**2019 йил 30 ноябрь (2-жуфтлик 1-смена) да «Масофавий таълим»
кафедраси доценти М.Б.Аҳмедов «Тасвирий санъат ва
муҳандислик графикаси» таълим йўналиши 1 курс
TS 101/5 гуруҳ талабалари билан 4-30 хонада очик машғулот
ўтказди**

Мавзу: «ТЎҒРИ ЧИЗИҚ ОРҚАЛИ ТЕКСЛИК ЎТКАЗИШ»

Очик дарсга киришни хоҳловчи барча профессор-ўқитувчилар таклиф
этилади.

Маъруза машғулоти ўтказилган сана: 19.02.2019

йил.

- Вақти: соат 12²⁰ (0-жуфтлик 2-смена)

- Аудитория: 3-19 хона

- Талабалар сони: 30 нафар

- Машғулотда иштирок этаётганлар: 30 нафар

- Сабабсиз иштирок этмаётганлар: -

- Машғулотни кузатишда иштирок этганлар:

1. Дацент Н.А.Мансуров – «Технология ва сервис хизмати» кафедраси.

2. Катта ўқитувчи Ю.Қ.Жўраев – «Технология ва сервис хизмати» кафедраси мудири в/в/б.

3. Ўқитувчи М.А.Расулов – «Технология ва сервис хизмати» кафедраси.

4. Ўқитувчи Д.Б.Исаева – «Технология ва сервис хизмати» кафедраси.

5. Ўқитувчи Р.Т.Анкабаев – «Технология ва сервис хизмати» кафедраси.

МАШҒУЛОТ ЖАРАЁНИДА ҚЎЛЛАНАДИГАН ЯНГИ ПЕДАГОГИК ТЕХНОЛОГИЯЛАР

МАШҒУЛОТНИ ОЛИБ БОРИШ ТАРТИБИ

1. Ташкилий қисм:

- 1.1. Аудиторияни машғулотга тайёрлаш.
- 1.2. Давоматни аниқлаш.
- 1.3. Мавзу материалларини узвийлик тамойиллари асосида ўтган машғулот мавзулари билан савол–жавоблар орқали боғлаш.
- 1.4. Талабаларга мавзуга оид тарқатма материаллар бериш.

II. Асосий қисм:

- 2.1. Режалаштирилган масалалар бўйича оғзаки савол жавоблар қилиш.
- 2.2. Талабаларнинг ўзлаштирганлик даражасига баҳо қўйиш.
- 2.3. Талабаларни фаоллаштириш.
- 2.4. Режадаги ҳар хил масалалар бўйича хулосалар чиқариш.

III. Машғулотга яқун яш.

- 3.1. Мавзу материаллари бўйича умумий хулосалар чиқариш.
- 3.2. Талабаларнинг мавзу материалларини ўзлаштирганларини баҳолаш ва эълон қилиш.
- 3.3. Машғулотни яқунлаш.

МАЪРУЗА МАШҒУЛОТИ

**Мавзу: XVII АСРДА ИСПАНИЯ САНЪАТИ ВА
МАДАНИЯТИ.**

РЕЖА:

1. Доменикос Теотокопулос Эл – Греко ижоди ва фаолияти.
2. Диего Родригес де Сильва Веласкес ижоди ва фаолияти.
3. Хосе ёки Хусепе де Рибера ижоди ва фаолияти.
4. Франсиско де Сурбаран ижоди ва фаолияти.
5. Бартоломе Эстебан Мурильо ижоди ва фаолияти.

Фойдаланилган адабиётлар ва манбалар

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. Ўн иккинчи чақириқ Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг ўн биринчи сессиясида 1992 йил 8 декабрда қабул қилинган. – Т.: Ўзбекистон, 1992, 46 б.
2. Каримов И.А. Юксак маънавият – енгилмас куч. –Т.: Маънавият, 2008, 176 б.
3. Ўзбекистон Республикаси «Таълим тўғрисида»ги Қонуни. //Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 1997, №9.
4. Ўзбекистон Республикаси Кадрлар тайёрлаш Миллий дастури. //Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлис Ахборотномаси, 1997, №9.
5. Каримов И.А. Демократик ислохатларни янада чуқурлаштириш ва фуқоролик жамиятини шакллантириш – мамлакатимиз тараққиётининг асосий мезонидир. 19 – жилд. –Т.: Ўзбекистон, 2011, 360 б.
6. Мирзиёев Ш.М. «Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз». Ўзбекистон Республикаси Президенти лавозимига киришиш тантанали маросимига бағишланган Олий Мажлис палаталарининг қўшма мажлисидаги нутқи. – Т.: Ўзбекистон, 2016, –56 б.
7. Мирзиёев Ш.М. «Танқидий таҳлил, қатъий тартиб – интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қондаси бўлиши шарт». Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2016 йил якунлари ва 2017 йил истиқболларига бағишланган мажлисидаги Ўзбекистон Республикаси Президентининг нутқи. – Т.: 2017, –104 б.
8. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. –Т.: O‘zbekiston, 2017, –486 б.
9. Абдуллаев Н. Санъат тарихи (2 жилдлик, Т.Қўзибоев умумий таҳрири отида). –Т.: Санъат, 2001.
10. Абдуллаев Н. Жаҳон санъати тарихи. –Т.: DAVR PRESS, 2007, 290 б.

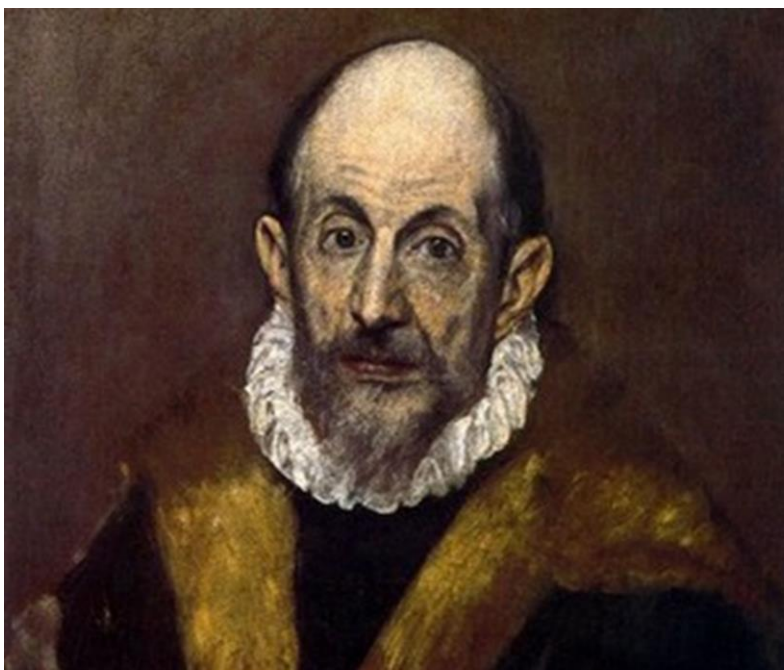
11. Абдуллаев Н. Шарқ халқлари санъати тарихи. –Т.: Ўзбекистон файласуфлар миллий жамияти нашриёти, 2007, 122 б.
12. Ahmedov M.B., Xolmatova F.M., Rasulov M.A. va Isayeva D.B. Rangtasvir (Metodik qo'llanma). –Т.: BROK CLASS SERVIS, 2016, 108 б.
13. Абдирасилов С.Ф., Хасанов М. Расм ўқитиш методикаси. –Т.: Молия–Иқтисод, 2010.
14. Абдирасилов С.Ф., Толипов Н.Х. Рангтасвир. –Т.: Билим, 2005.
15. Абдирасилов С.Ф., Азимов В. Рангтасвир. –Т.: Муסיқа, 2011.
16. Абдулла Авлоний. Туркий гулистон ёхуд ахлоқ. –Т.: Ўқитувчи, 1992. 16 б.
17. Абдуллаев Н. Ўзбекистон санъати тарихи. –Т.: Ўзбекистон файласуфлар миллий жамияти нашриёти, 2007, 234 б.
18. Бойназаров Ф. Қадимги дунё тарихи. –Т.: Мерос, 2004.
19. Рахматуллаева У. ва Мирфайзиева Н. Санъат тарихи. –Т.: TTYESI, 2016.
20. Gene Mittler. Art in Focus. –Printed in the United States of America: 2006, P. 630.
21. Grant Pooke and Di ana Newall. ART HISTORY. –Madison Ave, New York: 2008, P. 286.
22. Marilyn Stokstad. Art histori. Boston, 2014.

XVII асрнинг 80-йилларидан XVIII асрнинг 80-йилларига қадар бўлган даврда испан санъати ўзининг энг гуллаган "олтин" даврини бошидан кечирди. Бу ривожланиш, айниқса, театр ва адабиётда (Сервантес, Лоне де Вега), тасвирий санъатнинг дастгоҳли рантасвирида ёрқин намоён бўлди. Меъморлик ва ҳайкалтарошлик санъатида ҳам айрим салмоқли асарлар пайдо бўлган бўлса-да, бироқ, бу санъат турлари етакчи ўринга кўтарила олмади.

Санъатнинг асосий буюртмачиси католик черков ва дворянлар эди. Бу унинг мазмуни ва мавзусини чегаралар эди. Диний сюжетлар асосий ўринга чиқди. Ҳаётий мавзудаги санъат борасида эса портрет санъати етакчилик қилди.

Доменикос Теотокопулос, кейинчалик Эль Греко номи билан машҳур бўлган — Испания Уйғониш даврининг буюк рассоми, ҳайкалтароши ва меъмори ҳисобланади. Эль Греко тахаллуси унинг келиб чиқиши юнон эканлигини ва испан миллийлигига даҳлдор эканлигини акс эттиради.

Эль Греко Грециянинг Ираклион мавзесига қарашли Крит шаҳарчасида 1541 йилда туғилган. Аммо унинг туғилган санаси ва жойи номаълум, ушбу сана ва жой нотўғри бўлиши мумкинлигини, тахминий эканлигини кейинчалик рассомнинг ўзи таъкидлайди. Чунки рассомнинг 25 ёшигача ҳеч нарса маълум бўлмаганлигини айтиб ўтади. У бадавлат, оилавий шароити яхши, балки солиқчилар оиласида катта эҳтимол билан дунёга келиб, болалигида яхши таъминланган ва маълумот олган бўлиши ҳам мумкин.

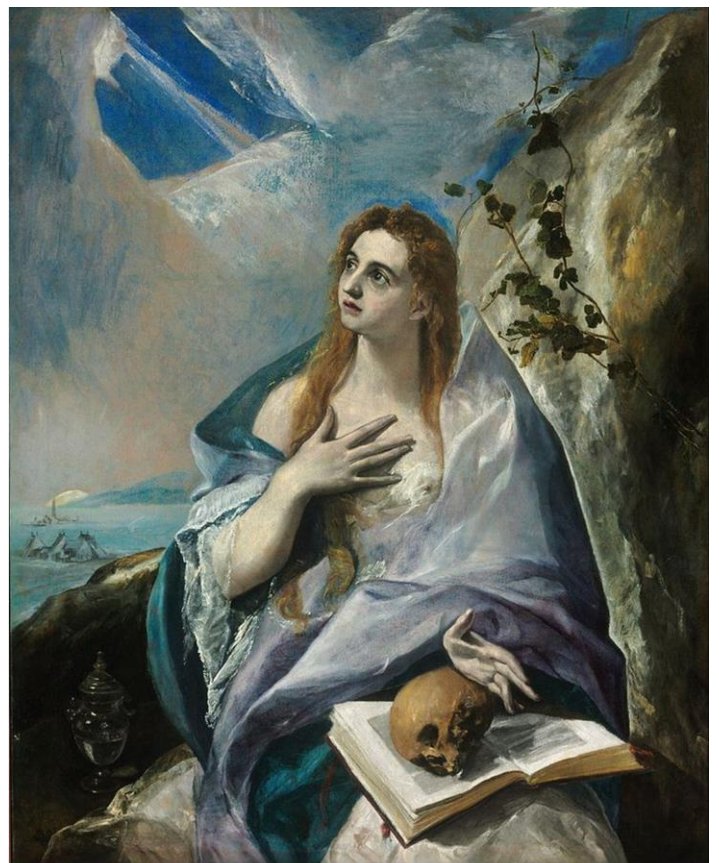
Автопортрет.

У янги Эль Грекони тушуниш орзуси билан бутун ҳаёти давомида яшаб ўтди. Ушбу испан санъаткорининг таржимаи ҳолида у ўз замонасининг энг буюк олимлари билан таниш бўлганлигини ва кейинчалик бир қанча тилларда ёзилган китобларга эга бўлган катта кутубхонани тарқ этганлигини ўқишингиз мумкин.

Эль Греко 1568 йилда Критдан Винетцияга кўчиб ўтади ва у тахминларга кўра машҳур рассом Тициан билан ўқиган бўлиши ҳам мумкин. Рассом Винетциядан Римга кўчиб ўтади, кардинал Алессандро Фарнесе хизматига киради ва ўзини ижодга бағишлайди. Бироқ, Рим Эль Греконинг истеъдодини тўлақонли юзага чиқаришга имконият бермади, шу сабабли санъаткор Испанияга жўнаб кетади. Толедода рассомни дарҳол илиқлик билан қарши олади, “Марямнинг башорати”, “Кўзи ожизларни даволаш”, “Толедонинг кўриниши” каби машҳур асарларини шу ерда яратишга эришади.

Толедода Эль Греко оила қурди, аммо расмий равишда амалга оширишнинг иложи бўлмади ва унга бу жойда ҳам Жероме де Лас Суевас билан яшаб, оиласини расмийлаштиришга қанчалик уринмасин, ҳар ҳолда унга оилавий ҳаётда омад кулиб боқмади. Бироқ, бу севишган жуфтликнинг ўғли бўлганлиги ҳақида маълумотлар бор.

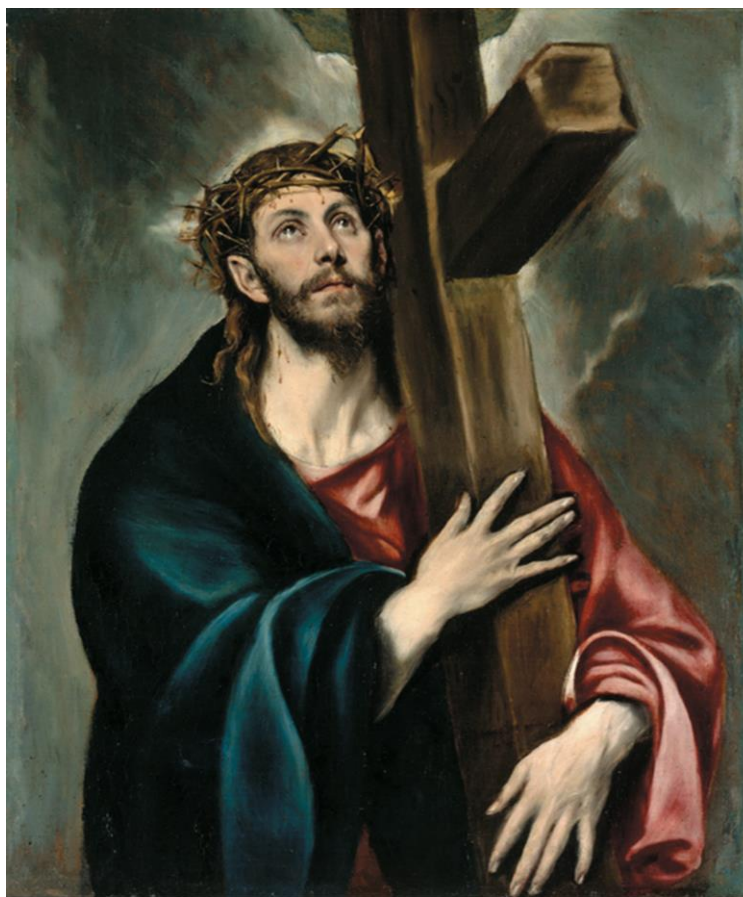
Эль Греко ҳаётини қанчалик изга туширишга уринмасин, мижозлар унинг меҳнатига яраша ҳақ тўламас эдилар. Рассом асарларининг энг катта мижозлари бўлган черков зодагонлари кўпинча унинг ишларидан норози бўлар, ўзлари илгари сураётган ғояларга етарлича хизмат қилмаётганлигини таъкидлар ва Эль Греконинг асарларини Проваслав деб ҳисоблардилар.

Мария Магдалена.

Натижада Эль Греко Толедода ортиқ қололмаслигини ҳис қилади ва Эскорияга кўчади, Мадрид яқинидаги монастр-саройда истиқомат қила бошлайди. Ушбу монастр-сарой буюртмасига биноан Эль Греко "Санкт-

Мауритиуснинг ўлими" номли асарини яратади. Бироқ, Испания қироли Флипп II ушбу асарни қабул қилмайди. Эль Греко асарларида илгари сурилган ғоялар қирол Флипп II олиб бораётган сиёсатга тўғри келмаганлиги сабабли қадрланмайди ва тўсқинликка учрайди. Бу эса санъаткорга қаттиқ таъсир қилади ва унга ҳам жисмоний, ҳам руҳий, ҳам моддий томондан бутунлай синдиради.

Хочни ўрнатиш.

Эль Греко 1614 йил 7 апрель куни Испаниянинг Толедо шаҳрида кашшоқлик ва ночорликда вафот этади. Рассом қолдирган асарлар йўқолади. Эль Греко ўз ўлими билан инсондаги иқтидор ўз вақтида қадрланмасада, лекин иқтидор эгалари қолдирган бой мерос ва шу туфайли унинг хотираси абадий эканлигини исботлайди.

Унинг машҳур асарларидан “Юҳанно хушхабарчи ва Ассиси шаҳридаги Френсис”, “Муқаддас Вероника”, “Ҳаворийлар Бутрус ва Павлус”, “Сент-Луис, Франциянинг шоҳи ва зоти-шарифи”, “Учбурчакнинг суръти”, “Кўркувдаги граф Оргаси”, “Мария Магдалена”, “Светлан Петров. Мушукга қасам ичаман!”, “Сент-Френсис ва Фра Леонинг ўлим ҳақидаги суҳбати”, “Ферденанд Магеллан”, “Кўрларни даволаш”, “Мўйнадаги аёл”, “Хочни ўрнатиш”, “Толедоликлар ва уларнинг ҳаёти”, “Масал”, “Тавба қилаётган авлиё Питр” ва “Савдогарларнинг ҳарамдан сурган қилиниши” каби асарларини келтиришимиз мумкин.

Мўйнадаги аёл.

Диего Родригес де Сильва Веласкес (Диего де Сильва де Мария Веласкес) (1599-1660). Ғарбий Европанинг йирик рассоми Севиледа қашшоқлаша бошлаган дворян оиласида туғилган. Шу ерда Пачэко деган рассом кўлида дастлабки маълумотини олган. Пачэко романтизм вакили, Рафаэль тарафдори бўлган. Веласкеснинг илк асарларида ўқитувчиси таъсири сезилади. У кўпроқ реалистик санъатда ижод қилади. Унинг "Нонушта", "Севилия сув сотувчиси" асарлари жуда таъсирчан яратилган. Рассом диний мавзуларда асарлар ишлай бошлаган ("Мунажжимлар таъзими"-1619). 1623 йили Веласкес Мадрид шаҳрига боради ва у ерда портретчилик билан шуғулланган. Ёш қирол Филипп IV портрети унга катта шухрат келтирган. У қирол саройи рассоми бўлиб тайинланган. Портрет унинг ижодида етакчи ўринни эгаллади. 1620 йилда унинг ижодида эркинлик пайдо бўла бошлаган. "Вакх" ёки "Ичувчилар" шундай асарлардан биридир. 1629 йили Италияга саёҳатга борган. Тициан, Тинторето, Веронезе ижоди билан яқиндан танишган. XVII асрдан бошлаб, инсон меҳнати, гўзаллиги санъаткорнинг диққатини торта бошлаган. Санъаткорлар меҳнат мавзуида йирик асарлар ярата бошлаган. Европа санъатида Д.Веласкес биринчи бўлиб меҳнат гўзаллигини шоирона, кўтаринки руҳда талқин этган. Унинг "Гилям тўқувчилар" деб номланган асари ана шулардан дастлабкисидир.

Рассом оддий кундалик меҳнат тимсолида инсонларнинг бахт ҳақидаги орзуларини кўра олган. Композициядаги образларнинг меҳнат қилишлари, уларнинг жисмоний бақувват гавдалари ишонарли талқин этилган. Хонани тўлдириб турган нур эса тинч, осойишта ҳаёт гўзаллигини

кўрсатган. Веласкес тарихни, воқеаларни акс эттирувчи асарларни яратган. Европада реалистик тарихий жанр ривожланишига катта хисса қўшган. Унинг “Бреда шахрининг топширилиши” асари шундай тарихий воқеага бағишланган. Унда Голландия қалъасини испан қўшинлари томонидан забт этилишни тасвирлаган. Рассом драматик воқеани гавдалантирган. Испан қўшинларининг қўмондони Спинола мағлубиятта учраган Голландия қўшинлари қўмондони томонидан рамзий калитни олаётган пайт тасвирланган. Рассом ҳар бир тасвирланувчининг руҳий ҳолатини аниқ кўрсатишга ҳаракат қилган. “Калит топшириш” факти орқали олижаноблик улуғланади.

Шоир Луис де Гонгора-и-Арготе портрети.

1630-40 йилларда Веласкес портрет санъатида машҳур асарлар яратди. Уларда инсоннинг бой ички дунёси юксак маҳорат билан акс эттирилган. “Иннокентий X портрети” жаҳон реалистик санъатининг нодир ёдгорлиги ҳисобланади. Унда томошабинга қараб турган Рим папаси Иннокентий тасвирланган. Портретда қаттиқ қўл ва айёр, шу билан бирга, доно ва зийрак шахс қиёфаси кўрсатилган. Веласкес буюк санъаткордир. У ўз асарларида халқпарвар ғояларни илгари сурган, оддий кишиларга бўлган зўр муҳаббатини шоирона талқин этган. Веласкес оддий кишилар ҳаётига мурожаат қилиб, унда гўзалликни кўра олди. Шунинг учун ҳам бу асарлар бугунги кунда ҳам ўз қийматини йўқотмаган. Рассом ўз қаҳрамонларини бўрттирмай, уларни қандай билса шундай тасвирлади. Бу ҳам унинг портретларини ранг-баранг бўлишига хизмат қилган. Веласкес валёр рангтасвирида асарлар яратган дастлабки рассомлардандир. Унинг асарларида илиқ ва совуқ ранглар ўйини, нур ва ранг товланишлари алоҳида жозиба бахш этган. Ўринли топилган ранг суртмалари эса асар фактурасига

Ўзига хослик киритган. Унинг ранг ва нур соҳасидаги кашфиёти кейинчалик Европа санъати тарихида муҳим аҳамиятга эга бўлди. Унинг “Автопортрет”, “Севилья сув ташувчиси”, “Шоир Луис де Гонгора-и-Арготе портрети”, “Қирол Филипп IV портрети”, “Ов кийимидаги Филипп IV”, “Римдаги Медичилар вилласи”, “Менинлар (Канизак қизлар ёки рассомнинг қирол оиласи билан автопортрети)”, “Ип йигирувчилар”, “Масих Марям ва Марфа уйида”, “Марямнинг тирилиши”, “Дионисос билан мифологик субъектлар” номли асарлари шулар жумласидандир.

Қирол Филипп IV портрети.

Бартоломе Эстебан Мурильо (1617-1682). XVII аср испан тасвирий санъати вакили Мурильо диний ва ҳаётий мавзуларда расмлар ишлаган, портретлар чизган.

Авлиё Родригес.

Танга
ушлаган қиз.

У испан реалистик санъатига хос анъаналарни сақлашга ҳаракат қилган ҳолда, мунгли лирик асарлар яратди. Мурильо реализми кўпроқ жанрли композицияларда кўринади. Лекин улар бир мунча мунгли, ғамгин ("Миср йўлидаги дам олиш" (1665-70), "Бола кўтарган Мадонна" (1670). Рассом болаларга атаб ҳам композиция ишлаган. Уларда болаларга хос самимийлик, шўхлик ва беғуборлик улуғланади ("Мева кўтарган бола" 1645). Мурильо асарларида ҳикоянавислик мавжуд. Уларда ҳаётий воқеалар таъсирчан гавдалантирилган.

Ҳарамда дам олиш.

Хосе ёки Хусепе де Рибера (1591-1652). XVII аср биринчи ярмида Испан санъатида ёрқин из қолдирган рассомлардан бири Рибера эди. У Испаниянинг шу даврдаги реалистик санъатининг муҳим маданият ўчоғи бўлган Валенсия вилоятининг Хатива шаҳарчасида туғилиб, шу ерда рассомлик сирларини ўрганди. Унинг ижодкор бўлиб етишида Италия бўйлаб саёҳати муҳим роль ўйнади. Бу ерда Италия усталарининг санъатини ўрганди. Унда Караважонинг асарлари чуқур таассурот қолдирди. Рибера ижодида диний мавзу етакчи ўрин тутди. Мифология, портрет жанрида ижод қилди. Лекин рассом қайси мавзу ёки жанрда ижод этмасин, ҳодисаларни доим реал, ҳаётий талқин этади. Портретларда ўз даври кишилари образларини яратади.

Рибера ҳам Эл Греко сингари авлиёлар, дарвеш ва гадоларнинг тасвирини ишлайди. Уларнинг образлари аниқ ифода этилади. Рассом ҳикоянависликка кўпроқ эътибор беради, тасвирланаётган ҳар бир образни аниқ кўрсатишга ҳаракат қилади. У ўзининг бир фигурали композицияларини, одатда, бевосита реал борликдан этюд ишлаб, уни умумлашма образ даражасига кўтаришга интилади. Асардаги ёруғ-соя қарама-қаршилиги рассом дастхатининг тўлақонли кўринишини таъминлайди. Ранг суртмаларининг эркин ва куюқ ишлатилиши унинг асарларига пластик куч бағишлайди, образлардаги улуғворликни оширади.

Булар Риберани Караважого яқинлаштиради. "Авлиё Варфоламейни қийнаш" (1630) рассомнинг илк асарларидандир. Бу асар рассом ижодига хос халқ вакиллари тўлақонли кўрсатиши ва ифоданинг жўшқинлиги билан эътиборни жалб этади. Рассом содир бўлаётган воқеа фожиавийлигини аниқ ва таъсирчан ифода этади. Тасвирланган қиёфалардаги экспрессия, рассом дастхатининг ҳарорати асар динамикасини кучайтиради.

Бражник.

Рассом одам гавдасини юксак маҳорат билан тасвирлаш орқали ўзининг ёруғ-соя имкониятларидан ўринли фойдаланиш қобилиятини намоён қилади. Унинг болаларга бағишланган асарлари ҳам ўзининг самимийлиги билан ажралиб туради. "Чўлоқ бола" асари, айниқса, эътиборлидир. У ногирон болага нисбатан чуқур самимийлик ва ҳурмат билан ишланган бу асарда оптимистик руҳ мавжуд. Рассом шўх, ҳатто, бир оз қитмир бола образини ишонарли талқин этади. Рассомнинг ижодий камолотга эришган йилларда яратган асарларида рангларнинг бир-бирига ўтиши майин, уларнинг колорити ёрқин. Ёруғлантиришда табиийлик кучайиб боради. "Сан Андрес" (1616), "Дафли чалаётган қиз", "Авлиё Петранинг қутқарилиши",

“Магдалена Вентура ўғли билан”, “Муқаддас Ирина ва авлиё Себастьян”, “Авлиё апостол Фома”, “Аёллар дуэли”, “Авлиё Филиппни қийнаш”, “Масих ўлган Лазарини тирилтириши”, “Бражник”, “Авлиё Онуфрий” (1627), “Муқаддас Инесса” (1641) каби асарлари шу жиҳатдан эътиборлидир. Рассом тасвирланувчининг ички кечинмаларини лирик руҳда тасвирлашга ҳаракат қилади. Унинг композицияларидаги кенглик ҳаво билан тўла бошлайди. Бу образни янада таъсирчан бўлишини таъминлайди.

Чўлок бола.

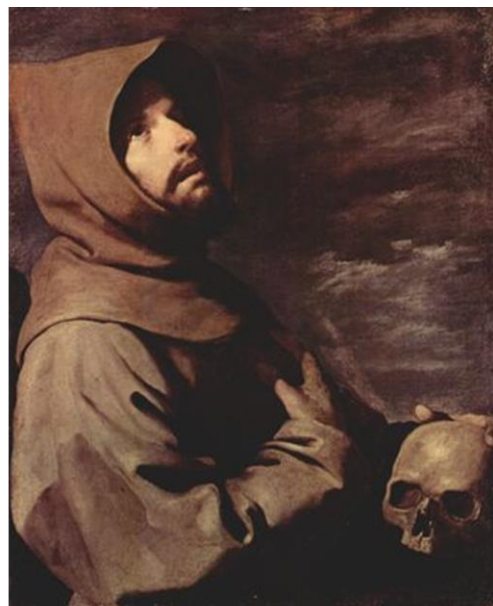
Апостол Фома.

Франсиско де Сурбаран (1598-1664). XVII аср испан реалистик санъатининг ривожланишида Франческо Сурбаран ижоди алоҳида ўрин тутди. Севильянинг Фуэнте-де-Кантос шаҳарчасида туғилиб ўсган Франческо кейинчалик ўз юртининг бош рассоми унвонига сазовор бўлган. Унинг ижодида XVII аср бадийий идеали ўз ифодасини топган. У испан реалистик санъатининг ривожланишига самарали ҳиссасини қўшган.

Авлиё Франциск
одам бош суяги
билан.

Сурбаран диний мавзуларда ҳам сураатлар чизган ва уларда ўз даврининг ҳаёти тўғрисида ҳикоя қилган. Унинг композициялари содда. Яратган образлари оддий. Рассом композициялар учун ўз замондошларининг қиёфасини танлайди. Натурадан расмлар ишлаб, тасвирланувчининг рухий ҳолатини, тасвирланаётган буюмларнинг фактурасини аниқ кўрсатишга ҳаракат қилади. Рассомнинг ижодий методи унинг афсонавий авлиё Боневентури ҳаётига бағишланган туркум асарларида ёрқин кўринади. Сурбаран шу асарлар туркумини яратиш учун ўз даврининг монастирларидан бирини танлаган. У ердаги ҳаётни тасвирлаган. Рассом портрет ва натюрмортларда ҳам етук асарлар яратган. Унинг машҳур асарларидан “Сиғинаётган авлиё Франциско”, “Муқаддас Луци”, “Сан Бернардо де Кларавал”, “Авлиё Иерусалимнинг кўрсатилиши”, “Биби Марямнинг ёшлиги”, “Биби Марямнинг ибодати”, “Авлиё Бонавентуро”, “Авлиё Франциск одам бош суяги билан”, “Авлиё Франциск”, “Муқаддас Маргарита Антиохийская”, “Авлиё Петр Ноласкога муқаддас онанинг кўриниши”, “Авлиё Бонавентура Лионский сборида”, “Мевали натюрморт”, “Натюрморт” ва “Беҳилик натюрморт” каби асарларини келтиришимиз мумкин.

Мевали
натюрморт.

"ТАРМОҚЛАШ (КЛАСТЕР)" МЕТОДИ

Методнинг тавсифномаси.

Бу машғулот ўқувчиларни берилган маълум бир мавзу юзасидан жамоада ва кичик гуруҳларда ишлаш орқали фикрлаш, берилган фикрларни таҳлил қилиш, эркин, очик ўйлаш, шахсий фикрларини бемалол баён этиш, умумий фикр доирасини кенгайтиришга ёрдам беради. Мазкур метод турли хил ғоялар ўртасидаги алоқалар тўғрисида фикрлаш имконини берувчи тузилмани аниқлашни талаб этади. Ундан таълим-тарбия жараёнида фойдаланиш инсон мия фаолиятининг ишлаш тамойили билан боғлиқ равишда амалга оширилади. Бунда ўқувчилар томонидан мазмунни чуқур ҳамда пухта ўзлаштирилгунга қадар фикрлаш фаолиятининг бир маромда бўлишини таъминлашга хизмат қилади. Метод аввал ўқувчи билан яқка ишлаш сўнгра кичик гуруҳда ишлаш орқали ташкил этилади.

Қўлланилиши.

Маъруза, лаборатория, семинар, амалий машғулотларда ва ўқувчиларнинг бўш вақтларини самарали ташкил этишга бағишланган машғулотларда фойдаланиш мумкин.

Машғулотларда фойдаланиладиган воситалар.

А-3, А-4 форматдаги қоғозлар, ёзув тахтаси ва маркерлар.

Машғулотни ўтказиш тартиби:

- Ниманики ўйлаган бўлсангиз шуни қоғозга ёзинг;
 - Фикрингизни таҳлил қилмай уларни кетма-кет ёзиб бораверинг;
 - Ёзиш жараёнида орфографик, грамматик жиҳатларига эътибор берманг;
 - Берилган вақт ниҳоясига етмагунча ёзишни тўхтатманг;
 - Агар маълум муддат бирор бир ғояни ўйлай олмасангиз, у ҳолда қоғозга бирор нарсанинг расмини чиза бошланг. Бу ҳаракатни янги ғоя туғулгунга қадар давом эттиринг;
 - Берилган тушунча доирасида имкон қадар кўпроқ янги ғояларни илгари суришга ҳамда мазкур ғоялар ўртасида алоқадорлик, боғлиқликни кўрсатишга ҳаракат қилинг;
 - Ғоялар йиғиндисининг алоқаларини кўрсатишни чекламанг.
- Бўлажак ўқитувчиларда меъморий обидалар ва улардаги ёғоч ўймакорлиги ҳақидаги билимларни беришда “Тармоқлаш” методидан фойдаланиш йўллари мисол сифатида келтирамиз.

“ЧАРХПАЛАК” ТЕХНОЛОГИЯСИ

Технологиянинг мақсади:

Машғулот жараёнида мантиқан фикр-мулоҳаза юритиш, ўз фикрини эркин баён эта олиш, берилган фикрлардан энг муҳимларини танлаб олиш, бошқалар фикрини ҳурмат қилиш ва диққат билан тинглаш, ўз-ўзини баҳолаш.

Машғулотни ўтказиш кетма кетлиги.

- Ўқувчи ёки талабаларни машғулотни ўтказиш тартиби билан таништириш.

- Гуруҳларга ажратиш.

- Олдиндан тайёрланган тарқатма материалларни гуруҳ аъзоларига тарқатиш.

- Берилган топшириқ аввал якка тартибда бажарилади.

- Ҳар бир гуруҳ аъзосига тарқатма материалнинг бир бурчагига бирон-бир белги қўйиш таклиф этилади.

- Тарқатма материалдаги топшириқларни ҳоясига етгач бошқа гуруҳларга “чархпалак айланмаси” йўналиши бўйича алмаштирилади.

- Янги гуруҳ аъзолари томонидан материаллар ўрганилади ва унга ўзгартиришлар киритилади.

- Бу ҳолат гуруҳ аъзоларининг сонига қараб амалга оширилади.

- Тарқатма материалларни охириги алмашишидан сўнг ҳар бир гуруҳ аъзоси қўйган белгиси асосида ўз материални танлаб оладилар.

- Қўйилган белгиларни таҳлил қилиш лозим бўлса, керакли ўзгартиришни киритишлари мумкин бўлади.

- Ўқитувчи тарқатма материалларни йиғиб оладива баҳоларни гуруҳ журналиги кўчириб қўяди.

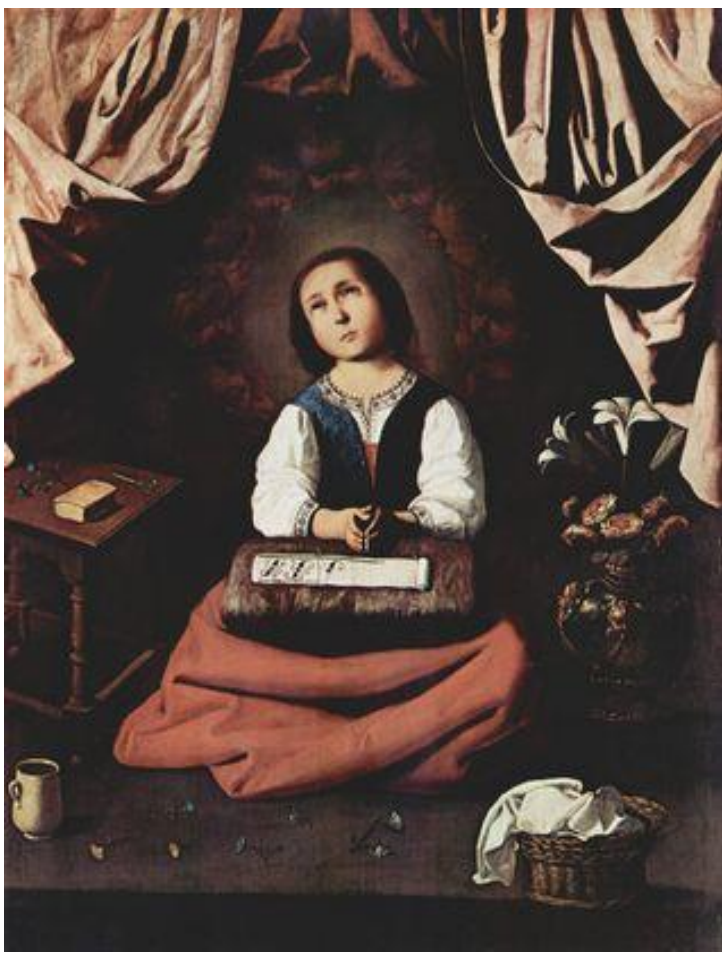
“Чархпалак” технологиясидан фойдаланган ҳолда талабаларда XVII асрда Испания санъати ва маданияти ҳақидаги билимларини такомиллаштириш учун қуйидагича вазифа бериш мумкин.

№	XVII АСРДА ИСПАНИЯ САНЪАТИ ВА МАДАНИЯТИ	Эл – Греко	Веласкес	Рибера	Сурбаран	Мурильо
1	2	3	4	5	6	7
1		+				
2		+				

1	2	3	4	5	6	7
3			+			
4					+	

1	2	3	4	5	6	7
5			+			
6		+				

1	2	3	4	5	6	7
7				+		
8					+	

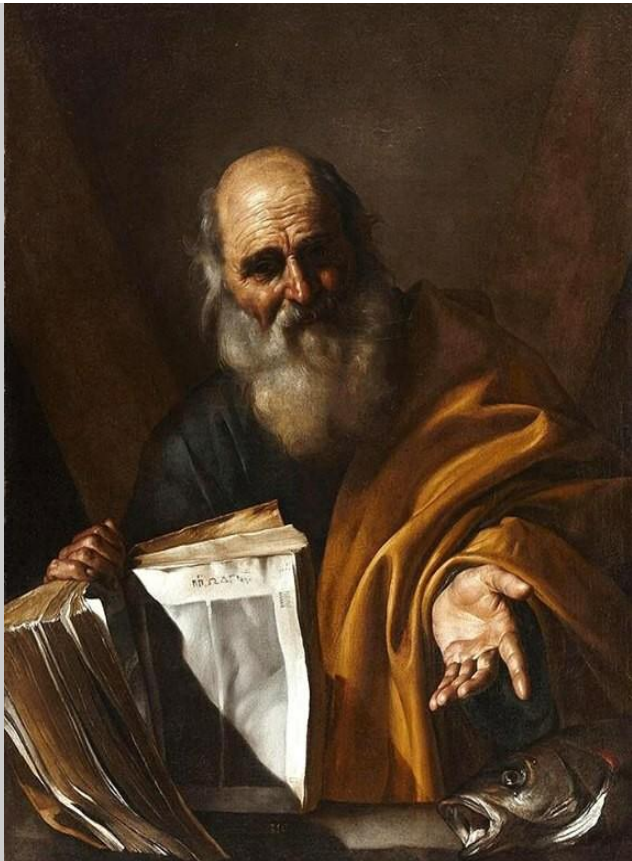
1	2	3	4	5	6	7
9					+	
10						+

1	2	3	4	5	6	7
11			+			
12					+	
13		+				

1	2	3	4	5	6	7
14						+
15				+		

1	2	3	4	5	6	7
16			+			
17		+				
18				+		

1	2	3	4	5	6	7
19		+				
20				+		

21				+		
22				+		
23					+	

1	2	3	4	5	6	7
24			+			

14 – 17 та тўғри жавоб – «ҚОНИҚАРЛИ»

18 – 20 та тўғри жавоб – «ЯХШИ»

21 – 24 та тўғри жавоб – «АЪЛО»

“Чархпалак” технологияси талабаларни ўтган мавзуларни ёдга олиш, мантиқан фикрлаб, берилган саволларга мустақил равишда тўғри жавоб беришга ва ўз-ўзини баҳолашга ўргатишга ҳамда қисқа вақт ичида ўқитувчи томонидан барча талабаларнинг эгаллаган билимларини баҳолашга ёрдам беради.